

Krótki zarys stanu oświaty w Dubience w latach 1915-1999

10:31 01-10-2018

Dla kogo: Dyrektorzy , Nauczyciele

Kategoria: Dobre praktyki

Szkoła Podstawowa w Dubience rozpoczęła pracę pod koniec I wojny światowej. Dubienka w 1915 roku znalazła się pod okupacją austriacką, której władze zezwoliły na organizowanie polskich szkół.

Po uzyskaniu niepodległości Państwo Polskie opracowało program powszechnej, bezpłatnej i obowiązkowej szkoły podstawowej. Dekret o obowiązku szkolnym z lutego 1919 roku przewidywał siedmioletni okres nauczania. Na jego podstawie powołano szkołę publiczną w Dubience, do której zaczęły uczęszczać dzieci i młodzież wyznania rzymsko-katolickiego, mojżeszowego i prawosławnego.

Konstytucja marcowa w swoich zapisach zamieściła prawo do powszechnego, bezpłatnego nauczania. Wprowadzenie ich w kraju tak zniszczonym jak Polska, nie było sprawą łatwą. Brakowało budynków szkolnych, nauczycieli, pomocy dydaktycznych, pieniędzy – słowem wszystkiego. Pomimo tych trudności, udało się w kraju doprowadzić do stanu, w którym prawie wszystkie dzieci mogły się wkrótce uczyć w pełnych siedmioklasowych szkołach powszechnych.

Foto: Tadeusz Bojarski w otoczeniu młodzieży z klasy VII 1929

Z podobnym problemem musiały uporać się władze oświatowe miasta Dubienka. Niestety w archiwach placówki nie zachowała się pełna dokumentacja z tego okresu, dlatego nie można przedstawić dokładnych danych dotyczących funkcjonowania szkoły w latach dwudziestych.

Z ocalałych źródeł wynika, że jedną w pierwszych nauczycielek języka polskiego była Eugenia Bojarska, która została skierowana z Tarnowa (z Galicji) do pracy w Dubience (do byłej kongresówki). Jej działalność była znaczącą częścią historii dubienieckiej oświaty. W tej szkole pracowała do końca lat sześćdziesiątych.

Pełną dokumentację szkoła posiada dopiero od 1932 roku, tj. od czasu wprowadzenia reformy oświatowej, tzw. Jędrzejewiczowskiej.

Rok 1932/33. Powstaje Publiczna Szkoła Podstawowa 7-klasowa. Rozporządzeniem Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego – J. Jędrzejewicza, powołano szkoły: 4-klasowe (z jednym lub dwoma nauczycielami) oraz 6-klasowe i pełne - 7-klasowe.

W Dubience, w Publicznej Szkole Powszechnej w dniu 15 września 1932 roku, w 13 oddziałach uczyło się 611 uczniów, co pokazuje, jak dużym ośrodkiem była ta miejscowość w tym okresie.

Dokładna liczba uczniów:

Kl. I – 102 uczniów

Kl. II – 105

Kl. III – 96

Kl. IV – 99

Kl. V – 91

Kl. VI – 91

Kl. VII – 27

Dużym zaskoczeniem jest fakt, jak dużo uczniów powtarzało klasę w tym okresie. Z 611 uczniów nie otrzymało promocji aż 92, co stanowi 15% ogółu!

Kierownikiem szkoły był Spaltewstein Alojzy, a jej nauczycielami byli wówczas: Spaltewstein Jakub, Sadaj Bolesław, Bojarska Eugenia, Bojarski Bolesław, Berezowska Stefania, Rudzikowa Józefa, Rudzik Romuald, Nowicka Janina i Ormiańska Paulina.

Przedmioty, które obowiązywały w tym okresie: religia, j. polski, j. niemiecki, historia, geografia, wiedza o Polsce, przyroda, rachunki z geometrią, rysunki, roboty ręczne, śpiew, roboty kobiece, ćwiczenia cielesne.

W roku szkolnym 1938/39 w Publicznej Szkole Powszechnej kierownikiem był Andrzej Poleszak. W dniu 1 września 1938 roku rozpoczęło naukę 771 uczniów w 14 oddziałach. Przykładowo klasa VIa liczyła 65 uczniów, co jest ewenementem jak na dzisiejsze czasy.

W dniu 21 czerwca 1939 roku uczyło się 738 uczniów. Szkołę ukończyło 44 uczniów, a do klasy wyższej przeszło 557 uczniów. Niestety, powtarzało tę samą klasę aż 137 uczniów (co stanowi 18,6%).

Nauczycielami w tym czasie byli: Bojarska Eugenia, Szubartowski Edward, Czajkowski Stefan, Studnicówna Anna, Ormiańska Paulina, Berezowska Stefania, Witamborska Stefania, Kubicka, Łagodowska.

Nauczyciele religii to: ks. Pr. Józef Rolecki, Rabin Abram Wajksman. Brak jest natomiast podpisu na arkuszach ocen popa. Można wywnioskować, że powodem takiego stanu jest nieliczna reprezentacja uczniów narodowości ukraińskiej, w odróżnieniu do sąsiednich miejscowości, takich, jak Uchańka, czy Skrychiczyn.

W czasie okupacji nauczyciele Dubienki, podobnie jak w wielu szkołach Generalnej Guberni, prowadzili tajne nauczanie. Za tę działalność niektórzy zostali aresztowani.

Lata okupacji 1939-44 były okresem eksterminacji ludności żydowskiej w Dubience i jej okolicach. Na początku okupacji Niemcy dokonali masowych mordów Żydów. Zabito wówczas 54 osoby. W roku 1942 hitlerowcy wywieźli z miejscowego getta do obozu zagłady w Sobiborze 2670 osób, a pozostałych w dniu 19 października 1942 roku rozstrzelali na miejscowym Kirkucie. W latach 1942-43 okupant podjął masową akcję wysiedlenia ludności Zamojszczyzny. W dniu 19 stycznia 1943 roku z terenu naszej gminy wysiedlono 8 wsi (co stanowi 753 osoby).

Niemcy pozwolili na funkcjonowanie szkoły w oparciu o specjalne programy, bez podręczników, usuwając z nich lekcje historii i geografii. W archiwum szkolnym z tego okresu znajdują się niekompletne arkusze ocen, wykonywane odręcznie przez nauczycieli. Były one odwzorowywane z wielką starannością z arkuszy przedwojennych. Z fragmentarycznych danych wynika, iż w roku szkolnym 1943/44 w klasie II uczyło się 74 uczniów (w tym promowano 54, pozostało na drugi rok 20) Natomiast w klasie V uczyło się 31 uczniów, a promowano 21.

W czasie okupacji nauczyciele Dubienki, podobnie jak w wielu szkołach Generalnej Guberni, prowadzili tajne nauczanie. Za tę działalność oświatową i wychowawczą w organizacji Szarych Szeregów zostali aresztowani: kierownik szkoły Andrzej Polaszek oraz opiekun drużyny Edward Szubartowski. Obaj zostali zamordowani w obozie koncentracyjnym.

Okupacja pozostawiła po sobie bezmiar klęsk, ruin i zgliszcz. W samej Dubience spłonęło 170 zabudowań, z czego około 50% stanowiły budynki mieszkalne. Niemcy wymordowali ponad połowę mieszkańców. W 1944 roku w Dubience mieszkało 1987 osób. Źródła podają, że przed wybuchem wojny miasto liczyło około 5 tysięcy mieszkańców.

Nowa, powojenna rzeczywistość oświatowa Dubienki zaczyna się od 1944. Pierwszym kierownikiem szkoły został Stanisław Rogulski. Przyjmowano uczniów do poszczególnych klas na podstawie zachowanych świadectw oraz przeprowadzanych egzaminów komisyjnych, badających wiedzę z poszczególnych przedmiotów. W archiwum znajdują się liczne protokoły z tych egzaminów.

Foto: Kierownik Stanisław Rogulski z młodzieżą.

W roku szkolnym 1944/45 siedmioklasowa szkoła w Dubience liczyła 269 uczniów:

Kl. I – 60 uczniów

Kl. II – 44

Kl. III – 40

Kl. IV – 39

Kl. V – 35

Kl. VI – 36

Kl. VII – 15

Jak widać nie był realizowany w pełni obowiązek szkolny przez młodzież klas najstarszych. Powodów było wiele, a jednym z nich było wczesne podejmowanie pracy zarobkowej.

Foto: Kl. VII z Panem Antonim Czupryńskim - kierownikiem SP w Dubience koniec lat 60.

W roku szkolnym 1971-72 kierownikiem szkoły został Henryk Ślązak. Grono nauczycielskie stanowili wówczas: Buczek Zygfryd, Medecker Marian, Medecker Danuta, Ślązak Krystyna, Piątek Elżbieta, Kańska Jadwiga, Zelent Wiesława, Kuźnicka Teresa, Jaszczuk Maria, Turewicz Stanisław, Kościuk Tadeusz.

Do 1974 roku zajęcia lekcyjne odbywały się w 4 budynkach:

- 1) Budynek główny – 4 sale lekcyjne i mieszkanie kierownika szkoły,
- 2) Budynek w parku – 2 izby lekcyjne i biblioteka szkolna,
- 3) Budynek przy ul. Kościuszki – 1 sala lekcyjna (tu także znajdowało się przedszkole),
- 4) Sala – pracownia zajęć praktyczno-technicznych w budynku Urzędu Gminy.

Jak widać były to trudne warunki lokalowo-organizacyjne do nauki i pracy uczniów, nauczycieli i obsługi. Zmieniły się one radykalnie dopiero w połowie lat 70-tych.

Uczniowie i absolwenci szkoły w Dubience byli laureatami konkursów na szczeblach powiatowych i wojewódzkich. Na wysokich miejscach plasowała się młodzież placówki w imprezach sportowych.

Dla uczczenia 30 rocznicy utworzenia i upamiętnienia szklaku bojowego 1 Armii Wojska Polskiego, z inicjatywy premiera ówczesnego rządu Piotra Jaroszewicza, w styczniu 1973 roku podjęto decyzję dużych inwestycji w małej, lecz historycznie znaczącej miejscowości, jaką jest Dubienka. Ponieważ miałem swój skromny udział w tak wielkim jak na naszą miejscowość przedsięwzięciu, spróbuję bardziej szczegółowo opisać proces jego tworzenia.

W pierwszym etapie plan przewidywał budowę nowoczesnej szkoły o 16 pomieszczeniach do nauki, salę gimnastyczną z pełnym zapleczem (szatnie, natryski, gabinety

lekarские, kawiarenkę), internat dla 96 wychowanków, budynek mieszkalny dla 21 nauczycieli. Obiekty te powstawały w rekordowym tempie, wznoszone przez Chełmskie Przedsiębiorstwo Budowlane, korzystające z prefabrykatów na bieżąco transportowanych z fabryki domów w Chełmie. Szkoła została wyposażona w nowoczesny sprzęt, mebleścianki z Białegostoku, pełny zestaw pomocy naukowych z Cezasu Lublin (rzutniki do przezroczy, epidiaskop, projekторы filmowe, telewizory – w tym pierwszy kolorowy – marki „Rubin”).

Pod nadzorem plastyków i wizytatorów oświatowych z Hrubieszowa z myślą o uczniach i przyjaznym klimacie nowej placówki udekorowano szkołę przywiązując dużą wagę po raz pierwszy do takich szczegółów, jak firanki i kotary w klasach, na korytarzach i holu łączącym szkołę z salą gimnastyczną.

Ogólny koszt wyposażenia szkoły wyniósł 1,7 mln złotych, przy łącznym koszcie inwestycji oszacowanym na 9 mln złotych. Pierwotnie zamierzano oddać placówkę do użytku we wrześniu 1973 roku. Stąd też zaangażowano do prac budowlanych duże środki i siły, m.in. wojsko z Hrubieszowa i Chełma, a także rodziców z Dubienki, Rogatki i Starosiela.

Sprzęt i pomoce naukowe do przyszłej szkoły gromadzono w nieczynnej Cerkwii. Stary budynek placówki rozebrano w lipcu 1974 roku, a 1 września młodzież rozpoczęła naukę w nowej rzeczywistości.

Na uroczystość otwarcia szkoły – 13 października 1974 roku przybyli: I sekretarz KW PZPR Piotr Karpiuk, Wiceminister Obrony Narodowej gen. broni Józef Urbanowicz, szef Warszawskiego Okręgu Wojskowego gen. Oliwa, władze wojewódzkie z Lublina, władze administracyjne i oświatowe z powiatu hrubieszowskiego, oficerowie i żołnierze jednostek z Hrubieszowa i Chełma.

Akt nadania szkole imienia Bohaterów Artylerii I Armii WP odczytał Kurator Lubelskiego Okręgu Szkolnego Tadeusz Kącki. Imię to nawiązuje do żołnierzy – artylerzystów, którzy zginęli w walkach nad Turzą i Bugiem w lipcu 1944 roku. Dzięki inicjatywie komendanta Ochotniczej Straży Pożarnej Antoniego Szydłowskiego, strażacy tutejszej jednostki ufundowali szkole sztandar.

Za tajne nauczanie podczas okupacji i poniesione ofiary oraz szczególne zasługi dla oświaty i wychowania, szkoła w Dubience jako jedna z pierwszych w Polsce została wyróżniona w 1974 roku medalem Komisji Edukacji Narodowej. Nauczyciele byli wielokrotnie nagradzani dyplomami Kuratora i Ministra Oświaty, otrzymywali Złote Krzyże Zasługi i Krzyże Kawalerskie. Mam zaszczyt być jednym z odznaczonych przez ówczesnego Prezydenta RP Lecha Wałęsę.

Tak szczegółowy opis powyższego okresu wynika z potrzeby oddania niezapisanej historii, ale tak ważnej dla zachowania ciągłości oświaty dubienieckiej.

W latach 1974-1999 szkołę ukończyło 781 absolwentów. Zdecydowana większość, tj. 87% absolwentów podjęło naukę w szkołach ponadpodstawowych – zawodowych w Hrubieszowie i Chełmie, Liceach Ogólnokształcących, szczególnie LO w Dubience, które zostało otwarte w 1975 roku. W tym czasie 67 absolwentów, tj. 9% ogółu uczniów ukończyło studia wyższe, wśród których dużą grupę stanowią nauczyciele, oficerowie wojska, urzędnicy czy pielęgniarki.

Uczniowie i absolwenci szkoły w Dubience byli laureatami konkursów powiatowych na szczeblach powiatowych i wojewódzkich. Na szczeblu centralnym laureatem zostali Arkadiusz Adamczyk i Mieczysław Chwedaś. Uczeń Rafał Kuźnicki reprezentował szkołę w finale krajowym Ogólnopolskiego Turnieju Wiedzy Pożarniczej w Krakowie.

Na wysokich miejscach plasowała się młodzież placówki w imprezach sportowych, w konkurencjach takich, jak piłka ręczna, mini piłka siatkowa, mini piłka koszykowa.

Przez wiele lat w szkole prowadziły aktywną działalność różne koła zainteresowań, m.in. Szkolne Koło Sportowe, Towarzystwo Przyjaciół Dzieci i Spółdzielnia Uczniowska. Szczególnie prężną działalność przejawiał ZHP, którego drużyny żeńska i męska uzyskały miano Drużyny Sztandarowej otrzymując Sztandar Harcerski.

W latach 70-tych i 80-tych szkoła ulegała przemianom strukturalnym. Funkcjonowała jako Szkoła Podstawowa, Zbiorcza Szkoła Gminna oraz Zespół Szkół Ogólnokształcących.

W wyniku kolejnej reformy oświaty w latach 90-tych utworzono nowe typy szkoły, choć organizacyjnie rozdzielone, nadal funkcjonują pod jednym dachem:

- 6-letnia Szkoła Podstawowa,
- 3-letnie Publiczne Gimnazjum,
- 3-letnie Liceum Ogólnokształcące.

Henryk Ślęzak

